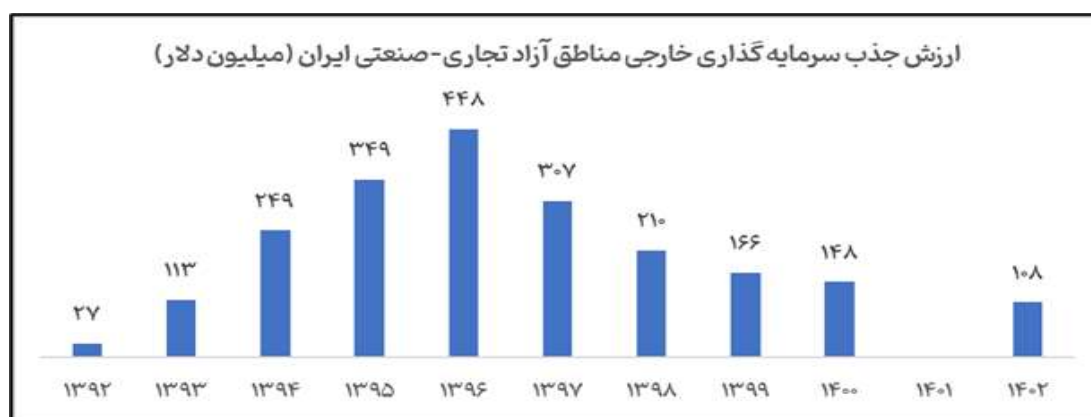
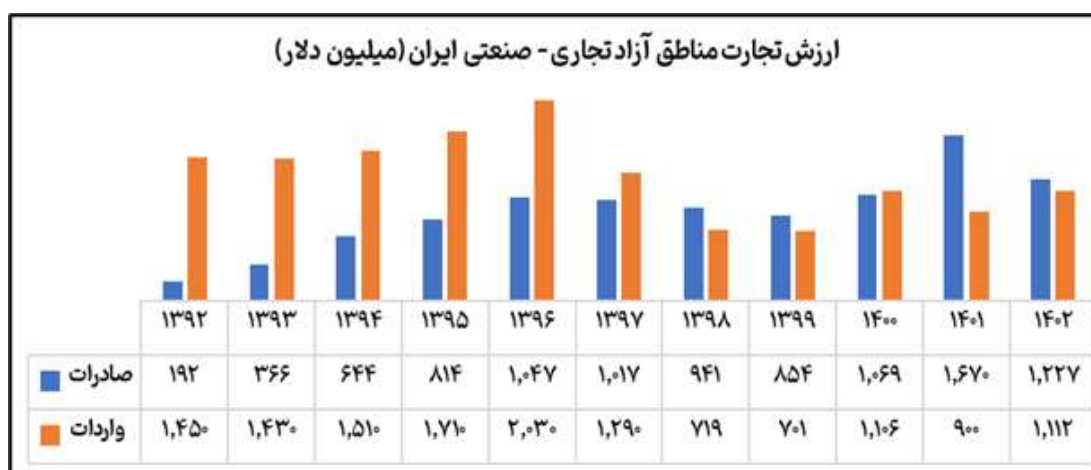

چالش های نقش آفرینی ملی و موثر مناطق آزاد^۱

اهداف و رویکردهای مختلفی برای نقش آفرینی مناطق آزاد در اقتصاد ملی بیان می شود. تسهیل گری در شکل گیری کسب و کارها، توسعه تولیدات صادرات محور و افزایش درآمدهای ارزی، حضور فعالانه تجار در بازارهای جهانی و منطقه ای، ایجاد هم پیوندی های اقتصادی با کشورهای جهان و جذب سرمایه گذاری خارجی از جمله این موارد است. با این حال در ایران، مناطق آزاد نتوانسته نقش خود را در مأموریت های مدنظر ایفا نماید.

بیان مسأله

بررسی آمارهای تجارت خارجی و جذب سرمایه گذاری در مناطق آزاد فعال کشور نشان می دهد همچنان این مناطق نقش آفرینی مناسبی در اقتصاد کلان کشور ندارند؛ موضوعی که در صورت عدم برطرف شدن چالش های آن، مناطق آزاد جدید را نیز بی فایده می کند.

تحلیل

چرایی عدم تحقق اهداف مناطق آزاد ایران مجموعه ای از مسائل سیاست گذاری تا اجرا را در بر می گیرد که از مهمترین آنها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

^۱ تهیه شده توسط فردین کریمی کارشناس گروه تولید و تجارت اندیشکده اقتصاد مقاومتی؛ خرداد ۱۴۰۳ (دارای منابع و تحقیقات پشتیبان)

(۱) **ماموریت‌های متناقض:** ماموریت‌های در نظر گرفته‌شده برای مناطق آزاد بر اساس قانون چگونگی اداره مناطق آزاد، بر مبنای فلسفه تاسیس آن‌ها تدوین نشده است. وجود اهداف محلی مانند عمران و آبادانی و ارائه خدمات عمومی، در کنار اهداف ملی مانند جذب سرمایه‌گذاری خارجی، رشد صادرات و حضور در بازارهای جهانی سبب شده است مناطق آزاد عملاً در واکنش به تناقض سیاستگذار، بر ماموریت‌های محلی تمرکز کنند و نتیجتاً در تحقق اهداف ملی دستاورد قابل توجهی نداشته باشند.

(۲) **الگوی تامین مالی:** مناطق آزاد ایران اساساً در مناطق کم‌برخوردار از زیرساخت‌های تولیدی و تجاری تاسیس شده‌اند. دولت نیز در نگاهی شرکتی، این مناطق را به صورت درآمد-هزینه‌ای طراحی کرده و منابعی از بودجه عمومی برای ایجاد زیرساخت‌های این مناطق در نظر نگرفته و تأمین مالی در نظر گرفته‌شده برای این مناطق عمدتاً از طریق حقوق ورودی کالاهای تجاری سرزمین اصلی و فروش زمین و دارایی‌ها بوده است. از این جهت، سازمان‌های مناطق آزاد نتوانسته‌اند طی سه دهه گذشته زیرساخت‌های این مناطق را در تراز مناطق آزاد پیشرفته و موثر ایجاد کنند. در نتیجه استقبال سرمایه‌گذاران به این مناطق قابل توجه نبوده و پس از گذشت سه دهه همچنان این مناطق در فقر زیرساختی به سر می‌برند. همچنین با توجه به روش تأمین منابع، عمده تمرکز سازمان‌های مناطق آزاد نیز بر افزایش درآمدهای حاصل از واردات کالاهای تجاری سرزمین اصلی و تأمین زیرساخت‌های اولیه بوده است.

(۳) **عدم تمرکز مدیریتی:** اعمال مدیریت یکپارچه اقتصادی در این مناطق سبب شده است دستگاه‌های مختلف با ورود در تصمیمات و اعمال بخشنامه‌های متعدد، در فعالیت این مناطق خلل ایجاد کنند. اگرچه الزام قانونی اعمال مدیریت یکپارچه دولتی با هدف تسهیل در فرایندهای تجاری و تولیدی وجود دارد، اما وسعت زیاد برخی از مناطق و حضور بافت جمعیتی سبب شده است عملاً حکمرانی مجزای مناطق آزاد از سرزمین اصلی غیرممکن شود و امکان اعمال مدیریت یکپارچه اقتصادی نیز از بین رود.

راهبردهای پیشنهادی

به منظور حل مسائل فوق الذکر، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

- ارائه لایحه اصلاح قانون چگونگی تاسیس و اداره مناطق آزاد و تصریح ماموریت‌های اصلی در آن
- متمرکز کردن سازمان‌های مناطق آزاد بر اهداف اصلی مانند تسهیل‌گری و تسریع در صدور مجوز کسب‌وکارهای صادرات محور و جذب سرمایه‌گذارهای داخلی و خارجی با ایجاد زیرساخت‌های اولیه توسط دولت
- کاهش وابستگی درآمدهای مناطق آزاد و توسعه زیرساخت‌های مناطق به واردات کالاهای تجاری و گره زدن آن به درآمدهای مالیاتی و روش‌های مشارکتی با سرمایه‌گذاران
- مجزا کردن مدیریت مناطق آزاد از سرزمین اصلی و تفویض اختیار دستگاه‌های اقتصادی مرتبط با تولید و تجارت به سازمان مناطق آزاد